

Kemometrija

QSP(A)R
"Quantitative Structure Property (Activity) Relationship"

Mag 1.I Kemija, 2019-20

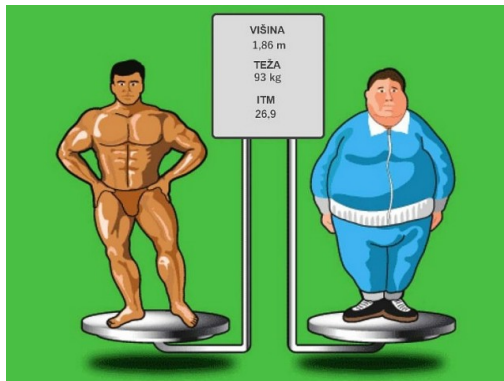
Indeks telesne mase ITM ("Body Mass Index")

$$\text{ITM} = \frac{\text{telesna masa [kg]}}{\text{telesna višina}^2 [m]}$$

Vir: dijetamesecevemene.com

Enak ITM obeh oseb?

Indeks zamaščenih jeter IZJ ("Fatty Liver Index")

Ne da se ga določiti samo s krvnim testom.

Določanje IZJ

ITM + obseg pasu + trigliceridi + GGT

(encim)

Določanje IZJ

ITM + obseg pasu + trigliceridi + GGT
(encim)

Določanje IZJ

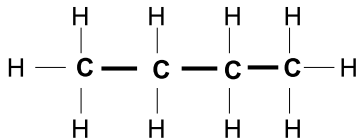
ITM + obseg pasu + trigliceridi + GGT

(encim)

IZJ

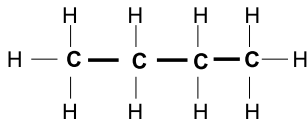

Modeliranje ogljikovodikov

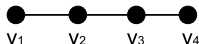

butan

Modeliranje ogljikovodikov

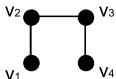
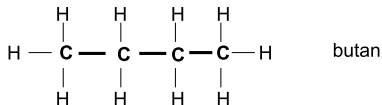

butan

graf

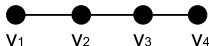
Modeliranje ogljikovodikov

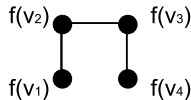
Graf

Graf G je določen z množico vozlišč $V(G)$ in množico povezav $E(G)$. Grafa G in H sta *izomorfna*, kadar obstaja bijektivna preslikava $f : V(G) \mapsto V(H)$, ki ohranja sosednost

$$v_i v_j \in E(G) \Leftrightarrow f(v_i) f(v_j) \in E(H).$$

G

H

Izomorfizem grafa samega vase je *avtomorfizem*.

Wienerjev indeks

H. Wiener (1947)

Vsota razdalj med vsemi pari vozlišč grafa G

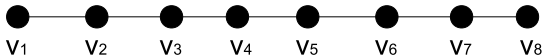
$$W(G) = \frac{1}{2} \sum_{u \in V(G)} \sum_{v \in V(G)} d(u, v)$$

Formula za določanje temperature vrelišča alkanov:

$$T_v(G) = a W(G) + b p + c$$

p -polarno število, a , b , c -statistično določeni parametri

Primer-oktan

$$W(G) = 2(1 \cdot 7 + 2 \cdot 6 + 3 \cdot 5) + 4 \cdot 4 = 84$$

$$p = 5$$

$$T_v(G) = 0.70 \cdot 84 + 5.04 \cdot 5 + 27.18 = 111.18$$

$$T_{eksp} = 125.1$$

Izboljšani model (Seybold et al. 1987)

$$T_v(G) = a \frac{W(G)}{N^2} + bp + c$$

$$T_v(G) = 124.91$$

Zaželjene lastnosti molekularnega deskriptorja (M. Randić, 1991)

- razloži strukturo molekule
- dobra korelacija z vsaj eno lastnostjo
- po možnosti loči med izomerami
- uporaben na lokalni strukturi
- posplošitev na kompleksnejše deskriptorje
- neodvisnost
- preprostost

Zaželjene lastnosti molekularnega deskriptorja (M. Randić, 1991)

- ne temelji na lastnostih
- ni trivialno povezan z drugimi deskriptorji
- učinkovito konstruiranje
- uporablja znane strukturne koncepte
- se sorazmerno spreminja z velikostjo molekule
- odraža postopnost spremembe na strukturi

Topološki indeksi, ki temeljijo na stopnji vozlišča

- Prvi Zagrebški indeks:

$$ZM_1(G) = \sum_{u \in V(G)} \delta^2(u)$$

- Drugi Zagrebški indeks:

$$ZM_2(G) = \sum_{uv \in E(G)} \delta(u)\delta(v)$$

- Randićev indeks:

$$\chi(G) = \sum_{uv \in E(G)} \frac{1}{\sqrt{\delta(u)\delta(v)}}$$

Topološki indeksi, ki temeljijo na stopnji vozlišča

- Poglianijev indeks:

$$Dz(G) = \sum_{u \in V(G)} \delta^Z(u)$$

Z = št. valen. elek.: glavno kvantno št.

- ABC ("atom-bond connectivity") indeks:

$$ABC(G) = \sum_{uv \in E(G)} \sqrt{\frac{\delta(u) + \delta(v) - 2}{\delta(u)\delta(v)}}$$

- indeks razvejanosti:

$$Ram(G) = \sum_{v \in V(G), d(v) \geq 3} (d(v) - 2)$$

- ...

Geometrično-aritmetični indeksi

- splošna oblika

$$GA_{gen}(G) = \sum_{uv \in E(G)} \frac{2\sqrt{Q_u Q_v}}{Q_u + Q_v}$$

Q_u je neka količina, ki jo lahko na enoličen način priredimo vozlišču

Geometrično-aritmetični indeksi

- splošna oblika

$$GA_{gen}(G) = \sum_{uv \in E(G)} \frac{2\sqrt{Q_u Q_v}}{Q_u + Q_v}$$

Q_u je neka količina, ki jo lahko na enoličen način priredimo vozlišču

- prvi, drugi, tretji, četrti GA indeks
- peti GA indeks:

$$GA_5(G) = \sum_{uv \in E(G)} \frac{2\sqrt{S_u S_v}}{S_u + S_v}$$

$$S_u = \sum_{v \in V(G)} \delta(v)$$

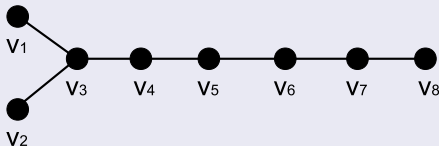
Graovac-Pisanski indeks oz. modificiran-Wienerjev indeks

A. Graovac & T. Pisanski (1991)

Meri povprečno razdaljo premika vozlišč z avtomorfizmi

$$GP(G) = \frac{|V(G)|}{2|Aut(G)|} \sum_{u \in V(G)} \sum_{f \in Aut(G)} d(u, f(u)).$$

Primer

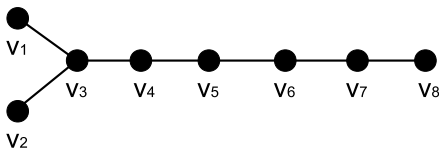

$$\begin{aligned} GP(G) &= \frac{8}{2 \cdot 2} \sum_{u \in V(G)} \sum_{f \in \text{Aut}(G)} d(u, f(u)) \\ &= 2(2 + 2 + 0 + 0 + 0 + 0 + 0 + 0) = 8 \end{aligned}$$

Orbite grafa

V *orbiti* vozlišča u so vsa tista vozlišča grafa G , v katera se u preslika z nekim avtomorfizmom grafa G

$$\{f(u) \mid f \in \text{Aut}(G)\}.$$

$$V_1 = \{v_1, v_2\},$$

$$V_2 = \{v_3\}, V_3 = \{v_4\}, V_4 = \{v_5\},$$

$$V_5 = \{v_6\}, V_6 = \{v_7\}, V_7 = \{v_8\}.$$

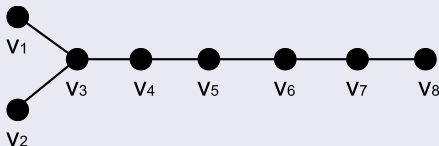
Izračun Graovac-Pisanski indeksa s pomočjo orbit

A. Graovac & T. Pisanski (1991)

Če so $V_1, \dots, V_t$ orbite grafa G , tedaj je

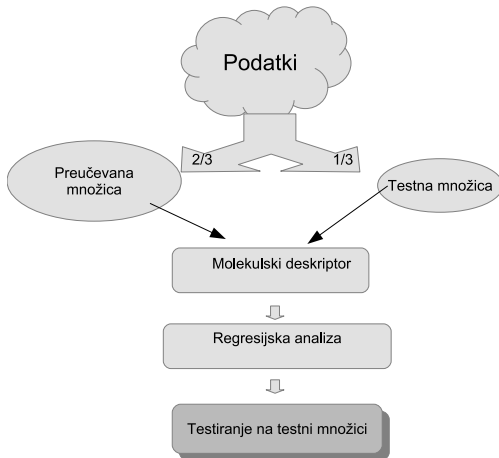
$$GP(G) = |V(G)| \sum_{i=1}^t \frac{1}{|V_i|} W(V_i).$$

Primer-izračun s pomočjo orbit

$$\begin{aligned}
 GP(G) &= 8 \sum_{i=1}^7 \frac{1}{|V_i|} W(V_i) \\
 &= 8\left(\frac{2}{2} + 0 + 0 + 0 + 0 + 0 + 0\right) = 8
 \end{aligned}$$

Shema

"International Academy of Mathematical Chemistry"

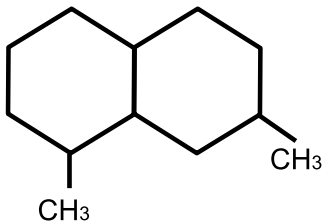
Spletna stran:

▶ <http://www.iamc-online.org>

Priprava podatkov

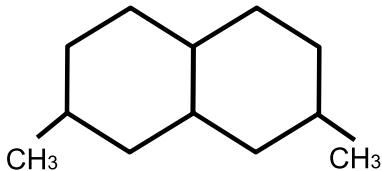
- molekula - "mol" datoteka - matrika sosednosti molekulskega grafa
  - ▶ Cheminfo
  - ▶ Smiles koda
- program (programski jezik) za izračun topološkega indeksa (E-Dragon; Sage, CoCalc; C++, Python,...)

Graovac-Pisanski indeks dimetil-naftalena

1,7-dimetil-naftalen

$$GP(G_1) = 0$$

2,7-dimetil-naftalen

$$GP(G_2) = 108$$

Nenavadno obnašanje tališča ogljikovodikov

molekula	tališče °C	vrelišče °C
naftalen	81	218
1-metil-naftalen	-22	245
2-metil-naftalen	35	241
1-etil-naphthalene	-14	259
2-etil-naphthalene	-7	258
2-6-dimetil-naftalen	110	262
2-7-dimetil-naftalen	97	262
1-7-dimetil-naftalen	-14	263
1-5-dimetil-naftalen	80	269
1-2-dimetil-naftalen -	4	271
1-3-7-trimetil-naftalen	14	280
2-3-5-trimetil-naftalen	101	286
anthracene	16	340

Indeksi okoli nas

Topološki indeksi oz. molekularni deskriptorji

QSP(A)R- "Quantitative Structure Property(Activity) Relationship

QSP(A)R pregled

Vaja

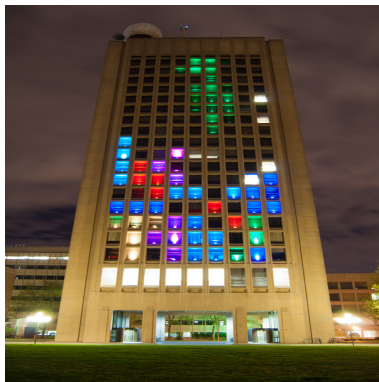
Podatki

Izračun novih indeksov

Simetrija molekul in tališče

Regresijska analiza na primeru alkanov

Igra Tetris

Boljše zlaganje "simetričnih" molekul

LAŽJE

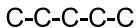

TEŽJE

Bolše zlaganje molekul $\Rightarrow$ višje tališče

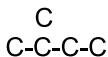
LAŽJE

pentan: $T_{\text{T}} = -95^{\circ}\text{C}$

TEŽJE

metilbutan: $T_{\text{T}} = -154^{\circ}\text{C}$

Zadeva ni tako enostavna...

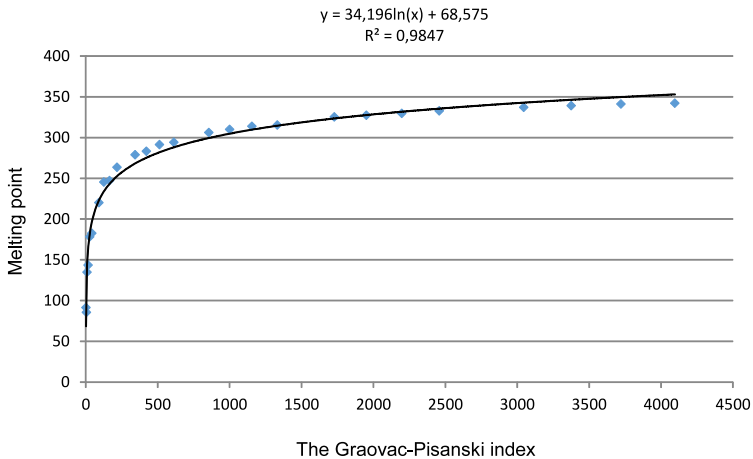
simetrije & sferi podobna oblika molekule $\Rightarrow$ višje tališče

Temperatura tališča alkanov

- 26 preučevanih alkanov in 5 alkanov v testni množici
- Nelinearna regresija

Alkane	GP index	MP
ethane	1	91,39
propane	3	85,45
butane	8	134,75
pentane	15	143,35
hexane	27	178,15
heptane	42	182,54
octane	64	216,3
nonane	90	220,15
decane	125	245,25
undecane	165	247,15
dodecane	216	263,55
tridecane	273	268,15
tetradecane	343	278,65
pentadecane	420	283,05
hexadecane	512	291,15

Alkane	GP index	MP
octadecane	729	302,15
nonadecane	855	306,15
icosane	1000	309,85
henicosane	1155	313,65
docosane	1331	315,15
tricosane	1518	322,15
tetracosane	1728	325,15
pentacosane	1950	327,15
hexacosane	2197	329,55
heptacosane	2457	332,65
octacosane	2744	337,65
nonacosane	3045	336,85
triacontane	3375	338,95
hentriacontane	3720	341,05
dotriacontane	4096	342,15

Testna množica

Alkan	GP index	T_{eks}	T_{izr}	Napaka	% Napaka
$C = 8$	64	216,3	210,792	5,508	2,546
$C = 13$	273	268,15	260,396	7,754	2,891
$C = 18$	729	302,15	293,984	8,166	2,703
$C = 23$	1518	322,15	319,066	3,084	0,957
$C = 28$	2744	337,65	339,311	-1,661	0,492
povprečje					1,918

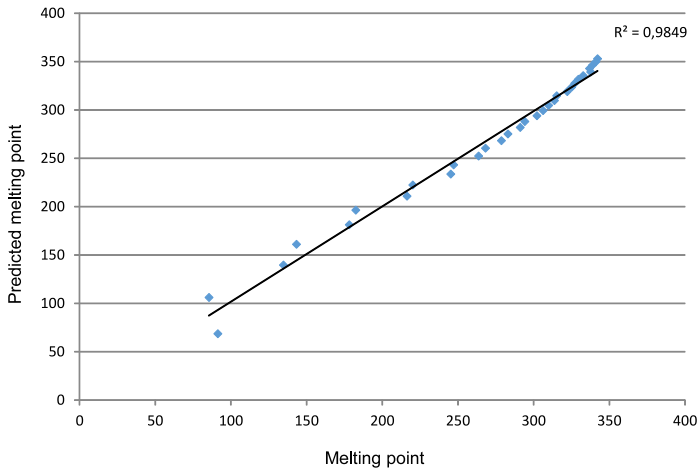

Alkane	GP index	MP	$\widehat{MP}$	Residual	% Residual
ethane	1	91,39	68,575	22,815	24,964
propane	3	85,45	106,143	-20,693	24,217
butane	8	134,75	139,684	-4,935	3,661
pentane	15	143,35	161,179	-17,829	12,438
hexane	27	178,15	181,279	-3,129	1,757
heptane	42	182,54	196,388	-13,848	7,586
octane	64	216,3	210,792	5,508	2,546
nonane	90	220,15	222,450	-2,300	1,045
decane	125	245,25	233,684	11,566	4,716
undecane	165	247,15	243,178	3,972	1,607
dodecane	216	263,55	252,388	11,162	4,235
tridecane	273	268,15	260,396	7,754	2,891
tetradecane	343	278,65	268,202	10,448	3,749

Alkane	GP index	MP	$\widehat{MP}$	Residual	% Residual
hexadecane	512	291,15	281,901	9,249	3,177
heptadecane	612	294,15	288,002	6,148	2,090
octadecane	729	302,15	293,984	8,166	2,703
nonadecane	855	306,15	299,436	6,714	2,193
icosane	1000	309,85	304,793	5,057	1,632
hencosane	1155	313,65	309,720	3,930	1,253
docosane	1331	315,15	314,570	0,580	0,184
tricosane	1518	322,15	319,066	3,084	0,957
tetracosane	1728	325,15	323,497	1,653	0,509
pentacosane	1950	327,15	327,630	-0,480	0,147
hexacosane	2197	329,55	331,708	-2,158	0,655
heptacosane	2457	332,65	335,533	-2,883	0,867
octacosane	2744	337,65	339,311	-1,661	0,492

Alkane	<i>GP</i> index	<i>MP</i>	$\widehat{MP}$	Residual	% Residual
triacontane	3375	338,95	346,388	-7,438	2,195
hentriacontane	3720	341,05	349,717	-8,667	2,541
dotriacontane	4096	342,15	353,009	-10,859	3,174
average					4,025

Korelacija med T_{eks} in T_{izr}

▶ QSPR pregled

▶ Fenoli in disociacijska konstanta

S spletne strani <https://www.fkkt.um.si/ukemat/MatMag.php> naloži datoteko PAH_Vaja.xlsx s podatki.

- 1 Poišči linearno regresijo med ABC indeksom in GA5 indeksom tako, da sestaviš preučevano množico (70 podatkov) in testno množico (12 podatkov). Na testni množici preveri dobljeno linearno regresijo in izračunaj povprečno napako (v %).
- 2 Izloči 3 osamelce in ponovi postopek iz prejšnje točke (preučevana množica 67 podatkov). Na testni množici preveri dobljeno linearno regresijo in izračunaj povprečno napako (v %).
- 3 Izvedi multilinerano regresijo odvisnosti ABC indeksa od GA5 in W indeksa ob enakih zahtevah kot v 1. točki.

Literatura dostopna na

▶ Matematika na FKKT